

NAMANGAN
DAVLAT
PEDAGOGIKA
INSTITUTI

ISSN: 2992-9008

UDK: 37

TA'LIM VA TARAQQIYOT

ILMIY-USLUBIY JURNAL

2024-YIL 6-SON

Bosh muharrir: Namangan davlat pedagogika instituti rektori B.E.Xusanov

Mas’ul muharrir: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo’yicha prorektor M.R.Qodirxonov

Mas’ul muharrir o‘rinbosari: Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo‘limi boshlig‘i J.A.Yuldashev

T A H R I R H A Y ’ A T I

Aniq va tabiiy fanlar: akad. K.Tojibayev, akad. A.To‘rayev, k.f.d., prof. Sh.Abdullayev, f-m.f.d., dots. R.Xakimov, b.f.d., dots. A.Batashov, f-m.f.n., dots., T.Abdullayev, p.f.n., dots. M.Eshnazarova.

Texnika fanlari: t.f.d., prof. A.Umarov, PhD. Sh.Xudoyqulov, PhD. Abdunazarov.

Ijtimoiy gumanitar fanlar: s.f.d., prof. T.Fayzullayev, tar.f.d, prof. A.Rasulov. f.f.d., prof. M.Ismoilov, i.f.d., dots. N.Sotivoldiyev, t.f.n., dots. A.Isoqboyev, f.f.n., dots. O.Mamatov, t.f.n., dots. Z.Haydarov, PhD. J.Yuldashev, PhD. A.Abdullayev.

Pedagogika fanlari: p.f.d., prof. U.Inoyatov, p.f.d., prof. B.Xodjayev, p.f.d., prof. SH.J.Yusupova, p.f.d., prof. O‘M.Asqarova. p.f.d., prof., M.Y.Sobirova, p.f.n., dots., Sh.Ubaydullayev, p.f.n., dots. G‘.Nafasov, PhD. M.Asranboyeva, PhD. B.J.Urinov.

Filologiya fanlari: fil.f.d., prof. N.Uluqov, fil.f.d., prof. H.Usmanova, p.f.n., dots. S.Misirov, PhD., dots. P.Lutfullayev, PhD., dots. M.Yakubbayev

Texnik muharrir: R.Tursunov

Tahririyat manzili: Namangan shahri, Uychi ko‘chasi, 316-uy.

Pochta indeksi: 160136, **Faks:** (0369) 227-27-21,

Email: Info@namspi.uz

“Ta’lim va taraqqiyot” ilmiy-uslubiy jurnali elektron to‘plam sifatida O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA)ning 2022-yil 25-oktabrdagi № 045044 raqamli guvohnomasi asosida chop etiladi. UDK: 37, Xalqaro standartlashtirish raqami (ISSN): 2992-9008. “Ta’lim va taraqqiyot” ilmiy-uslubiy jurnalining 2024-yil 6-soni NamDPI Ilmiy-texnikaviy Kengashining 11-dekabr 2024-yildagi 12-sonli kengaytirilgan yig‘ilishida muhokama qilinib, ilmiy to‘plam sifatida chop etishga ruxsat etilgan (Bayonnoma № 12). Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma’lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Пахомова Н.Ю. Метод учебного проекта в образовательном учреждении: пособие для учителей и студентов педагогических вузов. М., 2003.
2. Зайцев В. С. Метод проектов как современная технология обучения: историко-педагогический анализ / В. С. Зайцев // Вестник Челябинского государственного педагогического университета. — 2017. — № 6. — С. 52–62.
3. Полат Е. С. Метод проектов. 1998. /Е.С.Полат.
URL: <https://refdb.ru/look/2917205.html>
4. Komisarova A.V. Metod proektov kak pedagogicheskoe uslovie formirovaniya informacionnoy kompetentnosti studentov texnicheskogo vuza.
5. Kaganov E. G. Metod proektov v trudovoy shkole. - L. 1926.
6. Kuzmina N.V. Professionalizm lichnosti prepodavatelya i mastera proizvodstvennogo obucheniya. — М.: Высшая школа, 1990. — С. 58.

PEDAGOGIK VA TA'LIM TEXNOLOGIYALARNING UMUMIY TA'RIFI VA ASOSIY TUSHUNCHALARINING MAZMUN MOHIYATI

Ashurova Laylo

Qarshi Muhandislik iqtisodiyot instituti "Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizgi" kafedrası kata o'qituvchisi

Annotatsiya. *Maqolada Oliy ta'lim muassasasida ta'lim texnologiyasi talabaning qobiliyatlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda mutaxassislarni tayyorlash mazmuni, ta'lim maqsadiga mos ravishda mazmuni loyihalash hamda pedagogik uslublar, shakllar va o'qitish usullarini tadbiiq etishga yo'naltirilgan psixologik, umumpedagogik, didaktik va shaxsiy uslubiy tartiblar asosida amalga oshiriluvchi o'qituvchi va talaba o'rtasidagi o'zaro ta'sir ifodalangan.*

Tayanch so'zlar va iboralar: *Ta'lim texnologiyasi, pedagogik texnologiya, assotsiativ-reflektor, bixevioristik, interiorizator,*

KIRISH. Hozirgi kunda XXI asr yuksak texnologiyalar zamoni, tafakkur asri, yalpi axborotlashuv asri, globallashuv davri deb ta'rif etilmoqda.

Globallashuv - insoniyatning ongu shuuri, tafakkuri samarasi sifatida vujudga kelgan jahon miqyosidagi umumiy jarayon, u chegara va hududlarni bilmaydigan, tuzumlarni tan olmaydigan, uzluksiz kuchayib va rivojlanib borayotgan jarayondir. Ana shunday globallashuv davrida har qanday davlatning rivojlanishi, uni rivojlangan davlatlar qatoridan mustahkam o'rin olishi, birinchi navbatda davlatning intellektual salohiyati, yosh avlod ta'lim-tarbiyasi va umuman zamonaviy kadrlar tayyorlash tizimiga bog'liqdir.

Oliy ta'lim muassasasida ta'lim texnologiyasi –talabaning qobiliyatlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda mutaxas-sislarni tayyorlash mazmuni, ta'lim maqsadiga mos ravishda mazmuni loyihalash hamda pedagogik uslublar, shakllar va o'qitish usullarini tadbiiq etishga yo'naltirilgan psixologik, umumpedagogik, didaktik va shaxsiy uslubiy tartiblar asosida amalga oshiriluvchi o'qituvchi va talaba o'rtasidagi o'zaro ta'sir tizimidir.

Ta'lim texnologiyasi – o'quvchining shaxsiy sifatlarini, kasbiy, umumkasbiy va umummadaniy kompetentligini shakllan-tirish va rivojlantirishga qaratilgan o'qitish va tarbiyalash texnologiyasidir.

Pedagogik texnologiya - yuqori darajadagi samaradorlikni ta'minlovchi, pedagogik qonuniyatlar, maqsadlar, prinsiplar, mazmun, shakl, uslublar va o'qitish vositalaridan hamda tarbiyalash usullaridan tashkil topgan loyihalash va mos ravishda ushbu texnologiyani amaliyotda qo'llash tizimidir.

Pedagogik texnologiya – ta'limni ilmiy loyihalash va uning aniq kafolatli muvaffaqiyatini ta'minlovchi tizimdir.

Pedagogik texnologiya quyidagi belgilar bilan xarakterlanadi:

- o'qitish va tarbiyalash maqsadlarini ketma-ket ishlab chiqish;
- o'zlashtirishga mo'ljallangan axborotlarni tarkiblash, tartibga solish va zichlash;
- o'qitish va nazorat qilishning didaktik va texnik, shu jumladan kompyuter vositalaridan majmualiy foydalanish;
- o'qitish va tarbiyalashning tashxis funksiyasini kuchaytirish;

- o'qitishning yetarli darajadagi yuqori sifatini kafolatlash.

O'qitishning pedagogik texnologiyalari tasnifi:

- **Foydalanish darajasiga ko'ra:** *umumpedagogik, shaxsiy uslubiy (fan bo'yicha) va lokal (modulli);*
- **Falsafiy asolariga ko'ra:** *ilmiy va diniy, gumanistik va avtoritar;*
- **Tajribani o'zlashtirishning ilmiy konsepsiyasiga ko'ra:** *assotsiativ-reflektor, bixevioristik, interiorizator, rivojlantiruchi;*
- **Shaxs tuzilishiga mo'ljallanganligi bo'yicha:** *axborot (bilim, uquv va malakani shakllantirish), operatsion (aqliy harakat qobiliyatlarini shakllantiruvchi), evristik (ijodiy qobiliyatlarni rivojlantiruvchi), amaliy (real-amaliy sohada malakani shakllantirish);*
- **An'anaviy o'qitish tizimini modernizatsiyalash xarakteriga ko'ra:** *o'quvchi faoliyatini faollashtirish va intensivlashtirish texnologiyasi; o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi faoliyatni insonparvarlashtirish va demokratlashtirish asosidagi texnologiya; o'quv materialini didaktik qayta ishlash asosidagi texnologiya.*

Bu texnologiya ushbu belgilari bo'yicha tasniflanishi mumkin:

- ✓ yetakchi maqsad va vazifalar bo'yicha;
- ✓ o'qishni tashkil etish shakliga ko'ra;
- ✓ asosiy o'qitish uslubiga ko'ra.

O'qitish texnologiyasining didaktik tarkibi quyidagilarni hisobga oladi:

- foydalanish darajasi;
- falsafiy asosi;
- bilimni o'zlashtirishning yetakchi konsepsiyasi;
- ta'lim mazmunining farqlanuvchi xarakteri;
- o'qitishni tashkil etish shakli;
- yetakchi o'qitish uslubi;
- o'quvchilar kategoriyasi.

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, loyihalar uslubi yuqori pedagogik texnologiyalarga kiradi va u o'qituvchidan xam, talabadan xam katta tayyorgarlikni, talabning butun o'quv faoliyati bo'yicha jiddiy koordinatsiyasini

talab etadi. Shu bilan bir qatorda loyihalar uslubi talabani intellektual rivojlantirishga, unda tanqidiy va ijodiy fikr-tuyg'ularni shakllanishiga yordam beradi. Bunday tizimli ravishdagi hamkorlikdagi faoliyat yoshlarda nafaqat mustaqillikni shakllanishiga, balki ularda o'z ishiga hamda guruh faoliyatiga javobgarlikni oshishiga xam olib keladi. Loyihalar uslubi har qanday murakkab didaktik vazifani birdan yechishga mo'ljallangan universal uslub emas. U bir butun didaktik tizim bo'lib, shaxsga yo'naltirilgan ta'limni tashkil etishning bir elementi hisoblanadi. Shu sababli loyihalar uslubini zamonaviy ta'lim-tarbiya tizimi qo'yayotgan talablarga javob beruvchi ta'lim sohasidagi eng samarali uslublardan biri sifatida qarash mumkin.

ADABIYOTLAR

2. Пахомова Н.Ю. Метод учебного проекта в образовательном учреждении: пособие для учителей и студентов педагогических вузов. М., 2003.
2. Зайцев В. С. Метод проектов как современная технология обучения: историко-педагогический анализ / В. С. Зайцев // Вестник Челябинского государственного педагогического университета. — 2017. — № 6. — С. 52–62.
3. Полат Е. С. Метод проектов. 1998. /Е.С.Полат.
URL: <https://refdb.ru/look/2917205.html>
4. Прокопьева Н.И. Проектное обучение в зарубежной педагогике. К вопросу о становлении и развитии // Сибирский учитель. 2004. № 2. Март-апрель. URL: www.websib.ru

XALQ HUNARMANDCHILIK MARKAZLARI VA ULARNI ARXITEKTURAVIY YECHIMLARI BUXORA MISOLIDA

Xoshimov Azamat

Samarqand davlat arxitektura-qurilish universiteti

Bino va inshootlar arxitekturasi mutaxassisligi magistranti

128. Innovative solutions to protect workers from dangerous gas and toxic substances in hazardous industry enterprises 723
Mamatov N.Z.
129. Источники альтернативной энергии на основе органики 727
Маматов Н.З.
130. К расчету неразмывающих скоростей водного потока земляных каналов в условиях связного грунта 738
Маматов Н.З.
131. Защита населения в местах проведения массовых мероприятий 749
Маматов Н.З.
132. Telekommunikatsiya loyihalarining ta'lim tizimidagi tutgan o'рни 760
Ashurova L.
133. Pedagogik va ta'lim texnologiyalarning umumiy ta'rifi va asosiy tushunchalarining mazmun mohiyati 766
Ashurova L.
134. Xalq hunarmandchilik markazlari va ularni arxitekturaviy yechimlari buxora misolida 769
Xoshimov A.

*Ta’lim va taraqqiyot” ilmiy-uslubiy jurnali elektron to’plam sifatida O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA)ning 2022-yil 25-oktabrdagi № 045044 raqamli guvohnomasi asosida chop etiladi. UDK: 37, Xalqaro standartlashtirish raqami (ISSN): 2992-9008. “Ta’lim va taraqqiyot” ilmiy-uslubiy jurnalining 2024-yil 6-soni NamDPI Ilmiy-texnikaviy Kengashining 11-dekabr 2024-yildagi 12-sonli kengaytirilgan yig‘ilishida muhokama qilinib, ilmiy to’plam sifatida chop etishga ruxsat etilgan (**Bayonnoma № 12**). Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma’lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.*

Texnik muharrir: R.Tursunov

Tahririyat manzili: Namangan shahri, Uychi ko‘chasi, 316-uy.

Pochta indeksi: 160136, Faks: (0369) 227-27-21,

Email: Info@namspi.uz

“Ta’lim va taraqqiyot” ilmiy-uslubiy jurnalining 2024-yil 6-soni 790 sahifadan iborat bo‘lib, 134 ta ilmiy maqoladan tashkil topgan.

Jurnalning elektron holatini har qanday tartibda o‘zgartirish yoki soxtalashtirishga uringan subyekt shaxsan javobgan hisoblanadi.